

Öppna jämförelser 2020 – Ekonomiskt bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär att hjälpa människor att komma tillrätta med sina försörjningsproblem. Arbetet innebär också att pröva rätten till ekonomiskt stöd under tiden som personer försöker komma tillrätta med sina försörjningsproblem. Oavsett hur kommunen organiserar sig bedrivs verksamheten med stöd av socialtjänstlagen, som omfattas av krav på god kvalitet. Här lyfts resultat som visar utvecklingen av arbetet inom ekonomiskt bistånd på riksnivå utifrån resultaten och frågor som är aktuella inom området. Indikatorerna speglar förutsättningar för kvalitet i bedömning, utredning och utförande av insatser.

Årets resultat visar att:

- Fler andel kommuner arbetar med uppsökande verksamhet. Framförallt är det fler kommuner som bedriver någon form av uppsökande verksamhet riktad till personer som riskerar att förlora sitt boende. En höjning på 10 procentenheter år 2020 jämfört med 2019.
- Större kommuner, sett till befolkning, utför i högre utsträckning uppföljning uppdelat på kön och använder uppföljningen i utvecklingsarbete.
- Ungefär var tionde kommun erbjuder individuella möten med både kvinnan och mannen i hushållet, det visar en ny indikator som belyser arbetet för jämställdhet.
- Det finns skillnader mellan landsbygdskommuner och större städer när det gäller arbetet mot våld. Resultaten för 2020 är jämfört med år 2019 oförändrade när det gäller indikatorer som belyser området våld.

Ökat förebyggande arbete för de som riskerar att förlora sitt boende

Resultaten för uppsökande verksamhet, för personer som riskerar att förlora sitt boende, har ökat de tre senaste åren. Högst är ökningen mellan 2019 till 2020, en höjning på 10 procentenheter.

I arbetet med ekonomiskt bistånd handlar det förebyggande arbetet om att motverka att den enskildes problem förvärras eller utvidgas. Centralt för arbetet inom ekonomiskt bistånd är att förebygga långvarigt biståndsberoende, ekonomiska svårigheter och skuldproblem samt avhysningar från bostäder.

Långvarigt behov av försörjningsstöd kan medföra ekonomiska svårigheter av olika slag eftersom det innebär att leva på en låg disponibel inkomst. Den som har ekonomiska svårigheter riskerar bland annat att skuldsätta sig och kan i

värsta fall hamna i ett mer eller mindre varaktigt socialt utanförskap med försämrad psykisk och fysisk hälsa. Genom att erbjuda hushållsekonomisk rådgivning inom verksamheten med ekonomiskt bistånd kan ekonomiska svårigheter och skuldproblem förebyggas eller motverkas [1].

Socialtjänsten ska ge stöd till personer och familjer vid hot om avhysning. Få händelser skapar en så stor risk för hemlöshet och en drastiskt försvagad position på bostadsmarknaden som att bli avhyst. En osäker boendesituation har negativ inverkan på bland annat barns trygghet, hälsa, skolgång och utbildningsresultat. Avhysningar innebär att redan utsatta familjer utsätts för stora påfrestningar som kan komma att följa barnen under lång tid. Avhysningar kostar mycket i personligt lidande och dessutom i rena samhällskostnader. Personer som en gång blivit avhysta har mycket svårt att åter komma in på bostadsmarknaden [1]. Kronofogdens statistik visar en ökning på 16 procent för verkställda avhysningar mellan åren 2018 och 2019 [2]. Samtidigt visar årets resultat för öppna jämförelser en minskning på 4 procentenheter av aktuella rutiner för att förhindra att barnfamiljer med hyresskulder avhyses.

Tabell 1. Indikatorer som belyser det förebyggande arbetet

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg 2018-2020, procent, riket

Indikator	2018	2019	2020
Erbjuder enklare hushållsekonomisk rådgivning	79	74	74
Uppsökande verksamhet för akut hemlösa	27	25	27
Uppsökande verksamhet för de som riskerar förlora sitt boende	55	52	62
Aktuell rutin för att förhindra avhysning av barnfamiljer med hyresskuld	23	24	20

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2018, 2019 och 2020.

Stora skillnader mellan små och stora kommuner i jämställdhetsarbetet

Flera aspekter gör att det är viktigt med ett jämställdhetsperspektiv inom socialtjänstens verksamhet med ekonomiskt bistånd. Ett axplock av dessa aspekter är att motverka stereotypa samtal och bedömningar, uppmärksamma situationen för lika grupper, uppmärksamma sambandet mellan inkomst och hälsa samt uppmärksamma och stödja ensamstående föräldrar [3].

Resultaten för systematisk uppföljning i syfte att utveckla verksamheten för grupperna män och kvinnor är fortsatt låg. Det är 16 procent av kommunerna och stadsdelarna som gjort en systematisk uppföljning uppdelat på män och kvinnor. Det är 13 procent av kommunerna och stadsdelarna som använder det systematiska uppföljningen uppdelat på män och kvinnor för att utveckla arbetet.

En ny indikator som belyser arbetet med jämställdhet visar att 11 procent av kommunerna och stadsdelarna alltid erbjuder individuella möten med både kvinnan och mannen i hushållet för planering och utredning för egen försörjning.

Fastän resultaten på riksnivå är låga för de tre indikatorer som nämnts, finns det skillnader i resultaten mellan kommungrupper. Tydligast är skillnaderna i resultaten för de två indikatorerna om systematiskt arbete uppdelat på kön.

Kommungrupper med större befolkning arbetar i högre utsträckning med systematiskt arbete uppdelat på kön. Dessa skillnader är också samstämmiga med slutsatser från en kartläggning av ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv [3]. Se tabell 2.

Tabell 2. Indikatorer för jämställdhetsarbete uppdelat på kommungrupper

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg 2020, procent, uppdelade på kommunstorlek och riket

Kommungrupp: (antal invånare)	Genomfört systematisk uppföljning uppdelat på kön	Använt resultat från systematisk uppföljning uppdelat på kön till verksamhets- utveckling	Individuella möten för utredning och planering
1. 0 - 14 999	13	9	7
2. 15 000 - 29 999	9	7	11
3. 30 000 - 69 999	19	17	19
4. 70 000 - 199 999	25	21	14
5. 200 000 el mer	35	35	9
Riket	16	13	11

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2020.

Syftet med indikatorerna om systematisk uppföljning uppdelat på kön är att se om de biståndsbeslutade insatserna fungerar för grupperna män och kvinnor samt om det finns omotiverade skillnader mellan män och kvinnor. I den systematiska uppföljningen sammanställer kommunen resultaten från de enskilda uppföljningarna på gruppnivå. På detta sätt kan socialtjänsten få kunskap om insatserna gett förväntade resultat, utifrån den enskildes behov, för hela målgruppen och för olika grupper, såsom män och kvinnor. Vidare syftar indikatorerna till att belysa om den systematiska uppföljningen används för att utveckla verksamheten.

I ett gemensamt hushåll bör handläggaren föra samtal både med paret gemensamt vid samma tillfälle och individuellt med respektive partner. Gemensamma samtal behövs för att båda två ska få insyn i ekonomin, få samma information och uppleva ett ansvar för det gemensamma hushållet. Det individuella samtalet är viktigt för att synliggöra både kvinnan och mannen som individer och för att göra en individuell planering mot egen försörjning [3].

Oförändrade resultat för arbetet mot våld i nära relationer

Det är viktigt att belysa arbetet med våld i nära relationer inom ekonomiskt bistånd, vissa studier visar samband mellan områdena [4]. Särskilt viktigt blir arbetet i dagens läge med konsekvenser i samhället av covid-19-pandemin. En högre arbetslöshet i samhället och restriktioner som innebär att fler individer håller sig hemma är exempel på följder som kan medföra att risken att utsättas för våld i nära relationer ökar.

Socialtjänstens arbete med våld i nära relationer har utvecklats under flera år och resultaten 2019 visade förbättringar. I år är resultaten på samma nivåer som 2019. Tre indikatorer belyser arbetet inom området. Det handlar om att fråga om våldsutsatthet, att öka handläggarnas användning av standardiserade frågor samt att handläggare vet hur de ska gå tillväga när ett ärende rör skyddade personuppgifter [5]. Det är 75 procent av kommunerna som använder FREDA-kortfrågor för att upptäcka våldsutsatthet hos vuxna, en ökning med två procentenheter jämfört med 2019. Det är 41 procent av kommunerna som har en aktuell, skriftlig och beslutad rutin för hur ärenden med skyddade personuppgifter ska hantearas. Vidare har 58 procent av alla kommuner en skriftlig och beslutad rutin för hur personalen ska agera om någon har utsatts för våld av närstående, det är en minskning på en procentenhet jämfört med 2019.

Tabell 3 redovisar indikatorerna uppdelade på Sveriges kommuner och regioners (SKR) kommungruppsindelning. Större städer har skriftliga rutiner i högre utsträckning. Landsbygdskommuner, mindre städer och lågpendlingskommuner till mindre städer använder FREDA-kortfrågor i större utsträckning.

Det finns ett samband mellan social och ekonomisk marginalisering och utsatthet för hot och våld. Registerstudier tyder också på att utsatthet för våld i nära relationer är överrepresenterat bland biståndsmottagare [4]. Ekonomiskt bistånd är ofta den verksamhet som många först kommer i kontakt med när de söker stöd från socialtjänsten. Att upptäcka våldsutsatthet och stödja de utsatta är därför ett viktigt uppdrag inom verksamheten.

Tabell 3. Indikatorer för arbetet mot våld

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg 2020, procent, uppdelade på SKR:s kommungruppsindelning och riket

SKR:s Kommungruppsindelning*	Aktuell, skriftlig och beslutad rutin vid indikation på att en vuxen utsatts för våld	Använder standardiserade bedömnings-metoden FREDA - kortfrågor	Aktuell, skriftlig och beslutad rutin för att intervjua skyddade personuppgifter
A1. Storstäder	61	70	35
A2. Pendlingskommun nära storstad	67	71	43
B3. Större stad	81	57	76
B4. Pendlingskommun nära större stad	65	69	40
B5. Lågpendlingskommun nära större stad	48	91	33

C6. Mindre stad/tätort	68	71	54
C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	52	81	35
C8. Landsbygdskommun	45	79	24
C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	40	80	53
Riket	58	75	41

* SKR:s kommungruppsindelning beskrivs mer utförligt på följande webbsida: <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2020.

Referenser

1. Stöd för socialtjänsten i arbetet med att förebygga avhysningar, Socialstyrelsen 2017
2. <https://www.kronofogden.se/statistikvrakning.html> [hämtad datum 2020-05-05]
3. Kartläggning av socialtjänstens arbete med ekonomiskt bistånd ur ett jämställdhetsperspektiv – Delredovisning av regeringsuppdrag, Socialstyrelsen 2018
4. FIA – förutsättningar inför arbete. Manual till bedömningsmetoden. Socialstyrelsen 2017
5. Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer. Socialstyrelsen 2016

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården är verksamhetsförbättring som kommer brukaren till gagn.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2020, Socialstyrelsen. Insamlingsperiod: jan – mars 2020. Svarefrekvens: 95 procent av kommunerna besvarade enkätens generella del och 96 procent delenkäten Ekonomisk bistånd.

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för stadsdelar i Göteborg och Stockholm, på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Ekonomisk bistånd:

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/ekonomiskt-bistand/>

Indikatorer och mått beskrivs i Excel-filen. Insamlingsmetoden finner du i dokumentet Metodbeskrivning 2020.

Kontakt:

Homan Amani

Telefon: 075-247 30 00

E-post: homan.amani@socialstyrelsen.se